

Kohtulahendite kogumik

Kohtuasi C-261/22

GN

versus

Procuratore generale presso la Corte di appello di Bologna

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Corte suprema di cassazione)

Euroopa Kohtu (suurkoda) 21. detsembri 2023. aasta otsus

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa vahistamismäärus – Raamotsus 2002/584/JSK – Artikli 1 lõige 3 – Artikli 15 lõige 2 – Liikmesriikidevaheline üleandmiskord – Täitmata jätmise alused – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 7 – Era- ja perekonnaelu austamine – Artikli 24 lõiked 2 ja 3 – Lapse parimate huvide arvessevõtmine – Iga lapse õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga – Ema, kellel on temaga koos elavad väikesed lapsed

1. *Eelotsuse küsimused – Eelotsuse kiirendatud menetlus – Tingimused – Kiiret menetlemist õigustavad asjaolud – Puudumine – Suur arv isikuid või õiguslikke olukordi, mida esitatud küsimused võivad potentsiaalselt puudutada – Teadmatus sellest, millised tagajärjed on põhikohtumenetlust lõpetaval otsusel kaebaja laste eest hoolitsemisele (Euroopa Kohtu põhikiri, artikkel 23a; Euroopa Kohtu kodukord, artikli 105 lõige 1)*

(vt punktid 28–30)

2. *Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta – Süüdimõistetute või kahtlustatavate üleandmine vahistamismääruse teinud õigusasutustele – Kohustus austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid – Õigus era- ja perekonnaelu puutumatusse – Kohustus võtta arvesse lapse parimad huvid – Süsteemsed või üldised puudused seoses väikelaste emade kinnipidamistingimustega ja nende laste eest hoolitsemise tingimustega vahistamismääruse teinud liikmesriigis – Tegelik oht, et selliste tingimuste tõttu rikutakse asjaomaste isikute põhiõigusi – Nimetatud õiguste austamise eeldus – Kontrollimine vahistamismäärust täitva õigusasutuse poolt – Ullatus (ELL artikli 4 lõike 3 esimene lõik; Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 7 ning artikli 24 lõiked 2 ja 3; nõukogu raamotsus 2002/584, mida on muudetud raamotsusega 2009/299, artikli 1 lõiked 2 ja 3)*

(vt punktid 38–46, 52, 53, 55 ja 57 ning resolutsioon)

Kokkuvõte

Belgia ametiasutus tegi 2020. aasta juunis GNi suhtes Euroopa vahistamismääruse, et viia täide vangistus, mis oli mõistetud 2016. ja 2017. aastal toime pandud kuritegude eest, mis seisnesid inimkaubanduses ja ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamises.

GN vahistati 2. septembril 2021 Bolognas (Itaalia). Vahistamise ajal oli GN rase ja temaga oli kaasas tema alla kolmeaastane poeg, kes elas temaga koos. Corte d'appello di Bologna (Bologna apellatsioonikohus, Itaalia) palus naise olukorda arvestades Belgia ametiasutustel – see palve jäi tulemusetuks – esitada teavet muu hulgas selle kohta, kuidas viiakse Belgias täide alaealiste lastega koos elavatele emadele mõistetud karistusi, ja meetmete kohta, mida võetakse nende laste suhtes.

Kõnealune kohus keeldus 15. oktoobri 2021. aasta kohtuotsusega GNi üleandmisest põhjendusel, et kuna nimetatud teabetaotlusele ei olnud saadud rahuldavat vastust, ei olnud mingit kindlust, et Belgia õiguses on ette nähtud selline kinnipidamiskord, mis kaitseb emade ja nende väikelaste õigusi Itaalias kehtiva korraga samaväärses ulatuses.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus, Corte suprema di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus), kellele esitati selle keeldumisotsuse peale kassatsioonkaebus, märkis, et ei Itaalia kehtivates õigusnormides¹ ega raamotsuses 2002/584² ei ole Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise alusena ette nähtud olukorda, kus tagaotsitav on temaga koos elavate väikelaste ema. Kohtul on siiski tekkinud küsimus, kas ta võib keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest põhjusel, et väikelaste ema üleandmine vahistamismääruse teinud liikmesriigile võib kahjustada tema õigust era- ja perekonnaelu austamisele ning tema laste parimaid huve, mis on kaitstud vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklitega 7 ja 24³.

Euroopa Kohus otsustas suurkojas tehtud otsuses, et raamotsust 2002/584⁴ tuleb hartat⁵ arvestades tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus keeldub sellise isiku üleandmisest, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, põhjendusel, et see isik on temaga koos elavate väikelaste ema, välja arvatud juhul, kui esiteks on sellel õigusasutusel teavet, mis tõendab tegelikku ohtu, et süsteemsete või üldiste puuduste tõttu seoses väikelaste emade kinnipidamistingimustega ja nende laste eest hoolitsemise tingimustega vahistamismääruse teinud liikmesriigis rikutakse selle isiku põhiõigust era- ja perekonnaelu austamisele ning tema laste parimaid huve; teiseks on piisavalt alust arvata, et asjaomaste isikute isiklikku olukorda arvestades ähvardab neid selliste tingimuste tõttu selline oht.

¹ Põhikohtuasja asjaolude suhtes on kohaldatav 22. aprilli 2005. aasta seadus nr 69 „Sätted riigisisese õiguse kooskõlla viimiseks nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsusega 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta“ (legge n. 69 – Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d'arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri) (GURI nr 98, 29.4.2005, lk 6) 2. veebruari 2021. aasta seadusandlikust dekreedist nr 10 (decreto legislativo n. 10) (GURI nr 30, 5.2.2021) tulenevas redaktsioonis.

² Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24) (edaspidi „raamotsus 2002/584“).

³ Harta artikkel 7 käsitleb õigust era- ja perekonnaelu austamisele, samas kui artikli 24 lõikes 2 on ette nähtud, et „[k]õikides lastega seotud toimingutes [...] tuleb esikohale seada lapse huvid“. Sama artikli lõikes 3 on sätestatud, et „[i]gal lapsel on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus“.

⁴ Raamotsuse artikli 1 lõiked 2 ja 3.

⁵ Harta artikkel 7 ning artikli 24 lõiked 2 ja 3.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus, et raamotsuses 2002/584 ei ole ette nähtud võimalust keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest üksnes põhjusel, et tagaotsitav isik on temaga koos elavate väikelaste ema. Arvestades liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõtet, kehtib eeldus, et nende laste ema kinnipidamistingimused ja laste eest hoolitsemise korraldus vahistamismääruse teinud liikmesriigis on kohandatud sellisele olukorrale.

Samas ei saa raamotsus 2002/584⁶ mõjutada kohustust austada hartaga tagatud põhiõigusi ja käesoleval juhul konkreetsemalt neid õigusi, mis on sätestatud harta artiklis 7 ning artikli 24 lõigetes 2 ja 3. Ühelt poolt on kohustus võtta arvesse lapse parimaid huve kohaldatav ka Euroopa vahistamismääruse puhul, mis on tehtud väikelaste ema suhtes ja millel on vaatamata sellele, et lapsed ei ole selle adressaatideks, laste jaoks olulised tagajärjed. Teiselt poolt on igal lapsel õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus lapse huvidega, kusjuures neid huve tuleb hinnata kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid arvesse võttes. Vanema ja lapse koosolemise võimalus on perekonnaelu põhitunnus.

Sellest järeldub, et vahistamismäärust täitev õigusasutus võib erandkorras jätta Euroopa vahistamismääruse täitmata, kui esineb tegelik oht, et selle täitmise tagajärjel võidakse eespool nimetatud põhiõigusi rikkuda. Samas ei võimalda asjaolu, et sellel asutusel puudub kindlus selles, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis on väikelaste emade kinnipidamiseks ja väikelaste eest hoolitsemiseks vahistamismäärust täitvas liikmesriigis kehtivate tingimustega võrreldavad tingimused, pidada seda ohtu tõendatuks. Kõnealune õigusasutus peab kaheetapilise kontrolli raames esiteks kontrollima, kas vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb nende tingimustega seoses süsteemseid või üldisi puudusi või puudusi, mis seonduvad nimetatud tingimustega ja puudutavad konkreetsemalt objektiivselt tuvastatavat isikute rühma, ning kas teiseks on piisavalt alust arvata, et selliste tingimuste tõttu ja Euroopa vahistamismääruse subjektiks olevate isikute isiklikku olukorda arvestades ähvardab neid tegelik oht, et rikutakse nende põhiõigusi.

Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab, et tal ei ole kogu vajalikku teavet üleandmisotsuse tegemiseks, peab ta paluma vahistamismääruse teinud õigusasutuselt lisateavet ja viimane on kohustatud selle esitama. Selleks et Euroopa vahistamismääruse toimimist mitte halvata, peavad need asutused tegema lojaalset koostööd⁷.

Järelikult võib see asutus jätta Euroopa vahistamismääruse täitmata ainult siis, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab – võttes arvesse kõiki tema käsutuses olevaid andmeid, sealhulgas seda, kui vahistamismääruse teinud õigusasutus ei ole andnud tagatise –, et Euroopa vahistamismääruse täitmine võib tekitada asjaomaste isikute kõnealuste põhiõiguste rikkumise tegeliku ohu.

⁶ Raamotsuse artikli 1 lõige 3.

⁷ Lojaalse koostöö kohustus on sätestatud ELL artikli 4 lõike 3 esimeses lõigus.